

הַלְבוֹת נַחֲלוֹת פָּרָק ו

א. אֵין אָדָם יְכוֹל לְהוֹרִישׁ מִי שְׁאִינוּ רְאוּי לְיִרְשׁוֹ, וְלֹא לַעֲקֹר הַיִּרְשָׁה מִן הַיִּירֶשׁ, אֶף עַל פִּי שְׂזָה מִמוֹן הוּא: לְפִי שְׁנֵאמַר בְּפִרְשַׁת נַחֲלוֹת "וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, לְחֻקַּת מִשְׁפָּט" (במדבר כז, יא) לומר שְׁחָקָה זֶה לֹא תִשְׁתַּנֶּה, וְאֵין הַתְּנָאי מוֹעִיל בָּהּ; בֵּין שְׂזָה וְהוּא בְּרִיא בֵּין שְׂזָה וְהוּא שְׂכִיב מֶרֶע, בֵּין עַל פֶּה בֵּין בְּכֶתֶב אֵינוּ מוֹעִיל.

ב. לְפִיכֵן הָאוֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי בְנִי בְכוֹרִי, לֹא יִטַּל פִּי שְׁנִים, אִישׁ פְּלוֹנִי בְנִי, לֹא יִירֶשׁ עִם אָחִיו לֹא אָמַר כְּלוּם; אִישׁ פְּלוֹנִי יִירֶשְׁנִי, בְּמָקוֹם שֵׁשׁ לוֹ בֵּת, בְּתִי תִירֶשְׁנִי, בְּמָקוֹם שֵׁשׁ לוֹ בֶּן לֹא אָמַר כְּלוּם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ג. אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ יוֹרְשֵׁין רַבִּים, כְּגוֹן בָּנִים רַבִּים אוֹ בָנוֹת אוֹ אֲחִים, וְאָמַר כִּשְׁהוּא שְׂכִיב מֶרֶע, פְּלוֹנִי אָחִי יִירֶשְׁנִי מִכָּלֵל אָחִי, אוֹ בְּתִי פְלוֹנִית תִּירֶשְׁנִי מִכָּלֵל בְּנוֹתֵי דְבָרִיו קִימִין, בֵּין שְׁאֵמַר עַל פֶּה בֵּין שְׁאֵמַר בְּכֶתֶב.

ד. אֲבָל אִם אָמַר פְּלוֹנִי בְנִי יִירֶשְׁנִי לְבָדוֹ אִם אָמַר עַל פֶּה, דְּבָרִיו קִימִין; אֲבָל אִם כְּתָב כָּל נִכְסָיו לְבָנוֹ לֹא עָשָׂהוּ אֵלָּא אֶפְטְרוֹפּוּס, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

ה. אָמַר פְּלוֹנִי בְנִי יִירֶשׁ חֲצִי נִכְסֵי, וְשָׂאֵר בְּנֵי הַחֲצִי דְּבָרִיו קִימִין. אֲבָל אִם אָמַר עַל הַבְּכוֹר יִירֶשׁ כִּפְשׁוּט, אוֹ שְׁאֵמַר לֹא יִירֶשׁ פִּי שְׁנִים עִם אָחִיו לֹא אָמַר כְּלוּם, שְׁנֵאמַר "לֹא יוּכַל, לְבַכֵּר אֶת-בֶּן-הָאֵהוּבָה . . . פִּי אֶת-הַבְּכוֹר בֶּן-הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר" (דברים כא, טז-יז). וְאִם הָיָה בְּרִיא אֵינוּ יְכוֹל לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרֵעַ, לֹא לְבַכֵּר וְלֹא לְאַחַד מִשְׂאֵר הַיִּירֶשִׁין.

ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשָׂאֵמַר בְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה; אֲבָל אִם נָתַן מִתְּנָה, דְּבָרִיו קִימִין. לְפִיכֵן הַמַּחֲלֵק נִכְסָיו עַל פִּיו לְבָנָיו כִּשְׁהוּא שְׂכִיב מֶרֶע, רַבָּה לְאַחַד וּמַעֲט לְאַחַד, וְהַשְׂוָה לָהֶן אֶת הַבְּכוֹר דְּבָרִיו קִימִין; וְאִם אָמַר מִשׁוּם יִרְשָׁה, לֹא אָמַר כְּלוּם.

ז. כְּתָב בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּאַמְצָע בֵּין בְּסוֹף, מִשׁוּם מִתְּנָה אֶף עַל פִּי שְׁהַזְכִּיר לְשׁוֹן יִרְשָׁה, דְּבָרִיו קִימִין. פִּיּוּצָד: אָמַר תִּתֵּן שְׂדֵה פְלוֹנִית לְפְלוֹנִי בְנִי וְיִירֶשְׁנָה, אוֹ שְׁאֵמַר יִירֶשׁ שְׂדֵה פְלוֹנִית וְתִתֵּן לוֹ, אוֹ שְׁאֵמַר יִירֶשְׁנָה וְתִתֵּן לוֹ וְיִירֶשְׁנָה הוּאִיל וְיֶשׁ שָׁם לְשׁוֹן מִתְּנָה אֶף עַל פִּי שְׁהַזְכִּיר לְשׁוֹן יִרְשָׁה בְּתַחֲלָה וּבְסוֹף, דְּבָרִיו קִימִין.

ח. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁלוֹשׁ שְׂדוֹת לְשְׁלוֹשָׁה יוֹרְשֵׁין, וְאָמַר יִירֶשׁ פְּלוֹנִי שְׂדֵה פְלוֹנִית, וְתִתֵּן לְפְלוֹנִי שְׂדֵה פְלוֹנִית, וְיִירֶשׁ פְּלוֹנִי שְׂדֵה פְלוֹנִית קִנּוּ שְׁלִשְׁתָּן: אֶף עַל פִּי שְׂזָה שְׁאֵמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן יִרְשָׁה, אֵינוּ זֶה שְׁנָתֵן לוֹ חֵלְקוֹ בְּמִתְּנָה. וְהוּא, שְׁלֹא יִשְׁהָה בֵּין אֲמִירָה לְאֲמִירָה כִּדִּי דְבוּר; אֲבָל אִם שְׁהָה, צָרִיךְ שְׁיָהָא לְשׁוֹן הַמִּתְּנָה מְעַרֵב בְּשְׁלִשְׁתָּן.

ט. פִּיּוּצָד יֵאמַר: אִם הָיָה לְשׁוֹן הַמִּתְּנָה בְּאַמְצָע פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי יִירֶשׁוּ שְׂדֵה פְלוֹנִית וּפְלוֹנִית וּפְלוֹנִית, שְׁנִתְתִּים לָהֶן בְּמִתְּנָה וְיִירֶשׁוּם. וְאִם הָיָה לְשׁוֹן הַמִּתְּנָה בְּתַחֲלָה יֵאמַר תִּתֵּן שְׂדֵה פְלוֹנִית וּפְלוֹנִית וּפְלוֹנִי לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְיִירֶשׁוּם. וְאִם הָיָה לְשׁוֹן הַמִּתְּנָה בְּסוֹף יֵאמַר יִירֶשׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי שְׂדֵה פְלוֹנִית וּפְלוֹנִית וּפְלוֹנִית, שְׁנִתְתִּים לָהֶן בְּמִתְּנָה.

י. יִרְשֶׁת הַבַּעַל אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא מְדַבְּרִיהֶם, עָשׂו חֲזוֹק לְדַבְּרִיהֶם כְּשֶׁלְתוֹרָה; וְאִין הִתְנָאִי מוֹעִיל בָּהּ אֵלָא אִם כֵּן הִתְנָה עִמָּה כְּשֶׁהִיא אָרוּסָה, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת.

יא. הַגּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו, מִן הַתּוֹרָה; אָבֵל שְׂאֵר יִרְשׁוּתִיהֶן, מִנִּיחִין אוֹתָן לְפִי מִנְהָגָם. וְהַגֵּר אֵינוֹ יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הַגּוֹי, אֵלָא מְדַבְּרִיהֶם; תִּקְנֵנוּ לוֹ שִׁירֵשׁ כְּשֶׁהָיָה, שְׂמָא יַחְזוֹר לְמִרְדּוֹ. וַיִּרְאֶה לִי שֶׁהִתְנָאִי מוֹעִיל בִּירְשָׁה זֹו, הוֹאִיל וְאִין הַגּוֹי מַחֲיֵב לַעֲמֹד בְּתַקְנַת חֲכָמִים. וְאִין הַגּוֹי יוֹרֵשׁ אֶת אָבִיו הַגֵּר, וְלֹא גֵר יוֹרֵשׁ אֶת הַגֵּר, לֹא מְדַבְּרֵי תּוֹרָה, וְלֹא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים.

יב. כָּל הַנוֹתֵן נִכְסָיו לְאַחֲרִים, וְהֵנִיחַ אֶת הַיּוֹרְשִׁין אֶף עַל פִּי שְׂאִין הַיּוֹרְשִׁין נוֹהֲגִין בּוֹ כְּשׁוֹרָה אִין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַמִּנּוֹ, וְזָכוּ הָאַחֲרִים בְּכָל מֶה שֶׁנָּתַן לָהֶן. וּמִדַּת חֲסִידוֹת הִיא, שֶׁלֹּא יַעֲיֵד אָדָם חֲסִיד בְּצוּאָה שֶׁמַּעֲבִירִין בָּהּ הַיִּרְשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ, אֶפְלוּ מִבֵּין שְׂאִינוֹ נוֹהֵג כְּשׁוֹרָה, לְאַחֲיוֹ שֶׁהוּא חָכֵם וְנוֹהֵג כְּשׁוֹרָה.

יג. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד, יוֹרֵשׁ אֶת קְרוֹבָיו הַיִּשְׂרָאֵלִיִּים כְּשֶׁהָיָה. וְאִם רָאוּ בֵּית דִּין לְאַבֵּד אֶת מְמוֹנּוֹ וּלְקַנְסוֹ שֶׁלֹּא יִירֵשׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא לְחַזֵּק יָדֵי רָשָׁעִים הָרְשׁוֹת בְּיָדָן. וְאִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים בְּיִשְׂרָאֵל, תִּנָּתֵן יִרְשֶׁת אָבִיהֶן הַמִּשְׁמַד לָהֶן. וְכֵן הַמִּנְהָג תָּמִיד בַּמַּעֲרָב.

יד. צוּו חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִשְׁנֶה אָדָם בֶּן בֵּין הַבָּנִים בְּחַיָּיו, אֶפְלוּ בְּדָבָר מוֹעֵט, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְיָדֵי תַּחֲרוֹת וְקִנְאָה, כְּאַחֵי יוֹסֵף עִם יוֹסֵף.